

Pulitzer József, a makói kereskedő fia Amerikában sajtómágnás lett

A sajtó atyja: morális erő a nyilvánosság

A makói születésű amerikai sajtómágnás, Pulitzer József, avagy Joseph Pulitzer az újságíróknak adható legmagasabb szakmai kitüntetés, a Pulitzer-díj alapítójaként világhírű lett.

Pulitzer József 1847. április 10-én született Makón, elszegényedett kereskedőcsaládban, és Budapesten végezte tanulmányait.

Ő maga nem a hivatal, hanem a katonai pálya iránt vonzódott, de hiába. Gyenge egészsége, rossz szeme miatt sorra elutasította az osztrák hadsereg, a francia idegenlégio és az angol gyarmati hadsereg.

Semmiiből lett sajtóbirodalom

Tizenhat évesen hajófutóként vándorolt ki Amerikába, ahol még éppen részt vehetett a polgárháború utolsó szakaszában. Lőporfüstöt azonban itt sem szagolt és az elsők között kapta meg az obsitot. Számos mesterséget kipróbált, volt sikertelen öszvérápoló, bálnavadász és temetőgondnok, végül újságírónak állt.

A St. Louis-i német nyelvű Westliche Posthoz szegődött el, a közönség hamar megkedvelte színes, érdekes írásait. Idővel egyre nagyobb részesedést vásárolt az újságban, végül tulajdonos lett. Fokozatosan felvásárolta és egyesítette a város lapjait, és 1878-ban már a tulajdonában lévő Post-Dispatch volt a környék legolvasottabb lapja. 1869-ben kapta meg az amerikai állampolgárságot, nem sokkal később pedig Missouri állam parlamentjébe választották.

Lövöldözős újságíró és politikus

Liberális-republikánus képviselőként azzal tűnt ki Pulitzer, hogy egy szóvalást követően az ülésteremben rálőtt vitapartnerére – mivel azonban a dolog a Vádnugaton történt, megúszta pénzbírsággal. A párt összeomlása után demokrata lett és halála végéig az is maradt.

St. Louisból 1883-ban távozott, mert nem volt hajlandó pisztolypárba vívni azzal a kollégájával, aki lelőtte lapjának vezércikk-íróját. A szemét és életét féltő Pulitzer a fenyegetések és a közmege-

Makón emlékeznek a város nagy szülöttjére, Pulitzer Józsefre.

Fotó: Karnok Csaba

tés elől New Yorkba költözött. Itt megvásárolta a cső szélén tántorgó The World című újságot és a város legnépszerűbb és legjövendőmezőbb sajtótermékévé tette.

A The World egyszerre volt népszerű tömeglap és minőségi elitújság, amelyben mindenki megtalálhatta, amit keresett. Volt benne oknyomozó írás, önreklám, magas színvonalú politikai vezércikk, botrány és szenzáció egyaránt, sőt 1883-tól képregényeket is közölt. Megesett, hogy egyik újságírója felvettette magát a helyi kórházba, hogy aztán leleplező cikket közölhessen az ott uralkodó túrhetetlen állapotokról. Ugyanak-

kor az érdeklődés fokozása érdekében 1889-ben Verne nyomán meghirdették a 80 nap alatt a Föld körül versenyt. A győztes végül 72 nap alatt teljesítette a távot.

Recept a népszerű tömeglapra

Pulitzer hevesen és olykor tisztességtelen eszközökkel küzdött a Hearst-birodalom lapjaival, a nem túl nemes verseny eredménye lett a „sárga” sajtó. A név onnan ered, hogy a lapokat a jobb eladhatóság érdekében feltűnő sárga papírra nyomtatták. A szenzációkra vadá-

szó két sajtómágnás árban és minőségben is sorra egymás alá kínálta, sokak szerint döntő szerepük volt az 1898-as spanyol-amerikai háború kiobbantásában.

Pulitzer romló látása és gyöngülő egészsége miatt 1887-től fokozatosan visszavonult újságjainak napi szerkesztésétől, de megtartotta az irányítást. Élete végére szinte teljesen megvakult, megtépzott idegrendszere a legkisebb zajt sem tudta elviselni. Előbb csak egy nagy ház belsejébe húzódott vissza, majd egy hajóra költözött, és itt élt 1911. október 29-én bekövetkezett haláláig.

PULITZER-DÍJAK

A Pulitzer-díjat elnyerők érmet és pénzt is kapnak, de az összeg eltérőül az erkölcsi érték mellett, hiszen a kitüntetettek között olyan nagyságok szerepelnek, mint John Steinbeck, Ernest Hemingway vagy John F. Kennedy. Az idén Pulitzer-díjakkal a szeptember 11-i terrorcselekmény-sorozat feldolgozóit ismerték el. Például a The New York Times szerkesztősege hét díjat kapott.

Magyarországon 1991 óta ítéljük oda a Joseph Pulitzer Emlékdíjakat. A pályadíj összege: kategóriánként 300 ezer forint és 1000 dollár. E kitüntetést a magyar származású Paul A. Fabry és a Magyar Hitelbank Rt. alapította.

Emléktábla a szobortalapzaton

Magyarságát soha nem tagadta meg, egyszer haza is látogatott. Ő volt az amerikai kongresszus első magyar származású tagja, nevét emléktábla őrzi a New York jelképének számító Szabadság-szobor alján: az ő kezdeményezésére indult sikeres gyűjtés a talapzat költségeinek fedezésére. Hatalmas vagyonának nagy részét is jótékonyági célokra adományozta.

Pulitzerben tisztelik az amerikai modern hírlapírás atyját, aki azt vallotta: „a sajtó legfőbb küldetése nem csupán a hírközlés, hanem a közszolgálatosság”. Alapelve volt a pontosság, a megbízhatóság és a függetlenség – anyagi és politikai értelemben egyaránt. Pulitzer szerint „a világon a legnagyobb morális hatóerő a nyilvánosság”, szabad sajtó nélkül nem létezhet igazi demokrácia. Éppen ezért végrendeletében kétféle millió dollárt hagyott a New York-i Columbia egyetem újságírói karának megszervezésére, mivel a szurnalizmust nemcsak szakmának, hanem hivatásnak tekintette. Az általa létrehozott alapítvány kamataiból osztják 1917 óta minden évben a Pulitzer-díjakat, az újságírók legnagyobb és legirigyletebb kitüntetéséit.

V.T.

Isteni szikra: kiállítás a Móra Ferenc Múzeumban

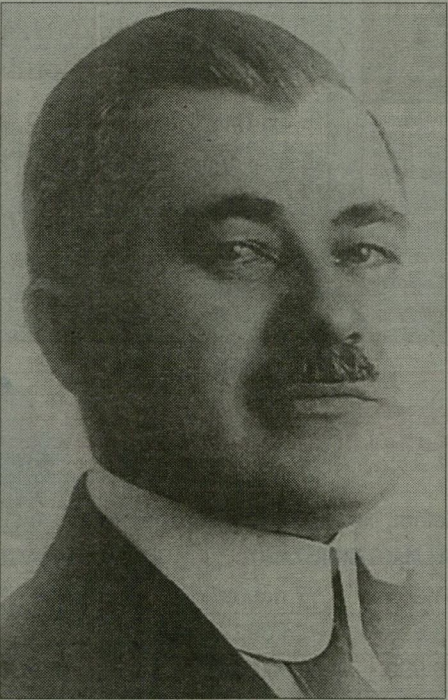
A makói Galamb József és a Ford T-modell

Isteni szikra címmel kiállítás-sorozatot rendez a szegedi Móra Ferenc Múzeum. Az első tárlat ma nyílik: a T Ford autót tervező, makói születésű Galamb József munkásságát ismerheti meg a közönség.

A magyarok – a világ népességén belüli arányuknál sokkal jelentősebb mértékben – hozzájárultak az emberi fejlődéshez. Szűkebb hazánknak is van mivel büszkélkednie: elég itt Szent-Györgyi Albert nevét említeni: ő az egyetlen olyan tudós, aki magyarországi, pontosabban a szegedi egyetemen végzett kutatásainak elismeréseként vehette át a Nobel-díjat. A Móra Ferenc Múzeum Isteni szikra címmel kiállítássorozaton mutatja be azokat, akikre büszkék lehetünk.

Az Isteni szikra című kiállítások között az első: Galamb József és a Ford T-modell, azaz egy világraszóló karrier bemutatása. A tárlatot ma 16 óra 30 perckor a szegedi Móra Ferenc Múzeumban Halmágyi Pál, a makói József Attila Múzeum igazgatója nyitja meg. A makói József Attila Múzeum gyűjteményéből válogatott kiállítás május 26-áig tekinthető meg.

Galamb József 1881-ben született Makón. Érdeklődése a műszaki pályák felé vonzotta, így 1896-tól a szegedi Fa- és Fémipari Szakiskolában tanult, majd Budapesten, az Állami Felsőipariiskolában. Itt fejezte be tanulmá-

Galamb József érdeme az új sebességváltó és a szerelőszalag megalkotása is.

nyait és lett – mai fogalmaink szerint – üzemmérnök.

A Monarchia haditengerészeténél 1901-től szolgált műszaki altisztként. Innen származott Galamb József ismeretsége Horthy Miklóssal, a későbbi kormányzóval. Leszerelése után egy ideig Hódmezővásárhelyen, majd Aradon, a „Magyar Automobil Rt. Arad” cégnél dolgozott.

Ösztöndíjjal 1903-ban ment Németországba tanulmányútra, itt hallotta, hogy 1904-ben az Egyesült Államokban, Saint Louisban autó-világkiállítás lesz. Így aztán Galamb az USA-ba utazott, és először New Yorkban, majd Pittsburgh-ben vállalt munkát. Az autókiallítás olyan nagy hatást tett rá, hogy elhatározta, Amerikában marad.

A Ford céghez 1905-ben lépett

A T Ford autó egy példánya a budapesti Közlekedési Múzeumban látható; egy fölújításra váró kocsit pedig a makói diákok keze nyomán születik újjá.

Fotó: Gyenes Kálmán

be Galamb József. A Ford Művek és Galamb József neve a Ford T-modell révén kapcsolódott elválaszthatatlanul össze. A T Ford tervezése 1907-ben kezdődött, és 1908. október 1-jére készült el az autó. Az egyszerűen kezelhető, megbízható konstrukció és a kedvező ár annyira megnyerte a vevők tetszését, hogy a típust 1927-ig gyártották. Ugyanilyen sikert aratott a far-

merek között a szintén Galamb József által tervezett Fordson traktor.

A kiállításon több színes katalógus mutatja be a T-modell különböző variációit. A bemutatott traktorkészlet utasítások között még orosz nyelvű példány is akad.

Galamb József 1911-től 1932-ig többször is hazalátogatott. Testvéreivel együtt, családi

HENRY FORD

Az amerikai autómérnök és autógyáros, Henry Ford első benzinmotoros kocsiját 1893-ban készítette el, majd 1899-ben létrehozta a saját autót tervező detroiti vállalatot. Az 1903-ban beindított Ford Motor Company – Galamb József ötlete nyomán – először alkalmazta a modern tömegtermelés szerelőszalag-technikáját a híres T-modellnél. Foglalkozott repülőgép- és traktorgyártással is.

cégként Ford-lerakatokat, szerelőműhelyeket működtettek Magyarországon, így például Makón és Békéscsabán. Utolsó magyarországi útja alkalmával előadást tartott a Magyar Mérnök és Építész Egylet székházában, és filmet is vetített a Ford-gyártmányokról.

Galamb József a világ egyik legnagyobb autógyártó konszernjének nyugdíjas főmérnökéeként 1955. december 4-én, 74 éves korában, Detroitban hunyt el.

A szegedi kiállítás Galamb József életének és munkásságának állít emléket. A tárlaton láthatók többek között a mérnök által használt eredeti tárgyak: egy colstok, egy bőr irattáska, családi fotók és feljegyzések, Ford-katalógusok, Ford-makettek.